

DIŞ ÜLKELERE İŞGÜCÜ SEVKİNİN SOSYAL VE EKONOMİK HAYATIMIZDAKİ ETKİLERİ

Mukbil BİRERÇİN

İŐ ve İŐŐ Bulma Kurumu
Genel Müdür Yardımcısı

Bilindiği gibi, 1961 yılından beri resmî kanaldan dış ülkelere işgücü sevk edilmekte ve bidayette küçük çapta yalnız Federal Almanya'ya yapılan bu sevkiyat, müteakip yıllarda Avusturya, Belçika, Hollanda, İsviçre, Fransa ve İngiltere gibi Batı Avrupanın belli başlı sanayi memleketlerini de kapsamıŐ ve beş yıl sonunda bu sevkiyat yekûnu 160.685, e yükselmiŐ bulunmaktadır.

1966 yılının ilk altı ayı içinde gönderilenlerin 19.337 kiŐi olduğunu ve İŐ ve İŐŐ Bulma Kurumu dışında daha önce gitmiŐ olanları da hesaba katarsak, bu gün dış ülkelere en azından 200 bin vatandaşımızın çalışmakta oldukları neticesine varmıŐ bulunuruz.

Rakamları bu şekilde ortaya serdikten sonra, memleketimiz tarihinde ilk def'a görülen dış ülkelere kütleler halinde insan göçü akıŐının memleketimizin sosyal ve iktisadî hayatı üzerindeki tesirlerini inceleyebilir ve bu sevkiyattan iktisadî kalkınma bakımından en iyi bir şekilde yararlanmak için daha ne gibi tedbirler alınması icâği edeceği hususlarını düşünebiliriz.

İktisadî kalkınmamız bakımından söz konusu sevkiyattan ne şekilde faydalanmak istenildiği ve bu konuda ele alınmıŐ olan projeleri izah etmeden evvel, bu günkü haliyle dış ülkelere işgücü sevkinin memleketimizin sosyal ve iktisadî hayatında meydana getirdiği deĐiŐikliklere kısaca deyinmekte fayda görülmektedir. Şöyle ki:

1. İŐsizliĐi azaltılmaktadır.

Bilindiği gibi, memleketimiz yüksek oranda bir nüfus artmasına sahne olmakta ve bunun tabii bir neticesi olarak her yıl 400 bin civarında genç istihdama katılmak zorunluluğu duymakta, buna

mukabil, yatırımların meydana getirdiği yıllık ilâve istihdam 100 bin civarında bulunmakta, bunun da % 50 sini mevsimlik işçi teşkil etmekte ve bu nedenle istihdama katılmak isteyen işgücünün ancak 1/4 üne iş bulunabilmektedir.

Yukarıda kısaca ifadesine çalışılan iş bulma zorluğuna, evvelki yıllardan arta gelmiş bulunan açık ve gizli işsizleri de ilâve edecek olursak, memleketimizin işsizlikle mücadele bakımından ne kadar müşkül bir durumda olduğu kolayca anlaşılır.

Şüphe yok ki, işsizlikle mücadelenin tek yolu, her alanda sanayileşme, yani yatırımdır. Ancak, sanayide yatırım işçi başına maliyeti ortalama olarak 35 bin lira olarak hesap edildiğine göre, yalnız her yıl işgücüne katılanlara iş temini için ortalama 14 milyar liralık fabrika yatırımı yapmak icap eder ki, bu gün için ne kamu, ne özel sektörün malî imkânları buna cevap verebilecek durumdadır.

Bu nedenledir ki, dış ülkelere işgücü sevki ve böylece her yıl 40 - 50 bin vatandaşa dış memleketlerde iş temini, işsizlikle mücadelenin en külfetsiz bir hal tarzı oluyor, denilebilir.

2. *Döviz portföyümüzde ferahlık yaratmaktadır.*

Yukarıda da belirtildiği gibi, halen dış ülkelerde 200 bin civarında işçi çalışmakta ve ortalama her biri yılda yedi bin lira tasarruf edebilmekte ve böylece işçilerimizin yıllık tasarrufları 1,4 milyar lirayı bulmaktadır. Bu gün 499 sayılı kanunun da yardımı ile, yukarıda söz konusu edilen tasarrufların yarısının memleketimize transfer edilmekte olduğunu da memnuniyetle müşahade etmekteyiz. Ezcümle, 1965 yılında memleketimize işçi tasarruflarından 69.781.884 dolar transfer edilmiştir. 1966 yılı beş aylık ortalamasının da 6,6 milyon dolar olduğu gözönünde tutulursa, yekûnün geçen senenin de üstüne çıkacağı neticesine kolaylıkla varılabilir.

Yukarıdaki rakamlara göre, tasarruf edilen paraların ancak yarısının veya yarısından biraz çoğunun memleketimize gelmekte olduğu görülüyorsa da, kanaatimizce bu konuda da endişe etmeğe mahal yoktur. Zira, işçilerimiz tasarruflarının ancak ailelerinin geçimi için zorunlu olan kısmını memleketimize göndermekte ve geri kalanını ise, dış memleketlerdeki bankalarda tutmakta ve dönüşte beraberlerinde getirmeyi tasarlamaktadırlar.

Bu kısa izahattan da anlaşılacağı gibi, bu gün dış ülkelere işgücü sevki suretiyle memleketimiz yılda en aşağı bir tahminle 100 milyon dolarlık bir geliri garanti etmiş bulunmaktadır. Diğer döviz gelirlerinin her şeyden evvel bir yatırım konusu olduğu da gözönünde tutulursa, bu yolda elde edilen dövizlerin ne kadar önemli olduğu kolayca anlaşılır.

3. *Çeşitli sanayi kollarında çalışmak suretiyle işçilerimiz işbaşında bir nev'i meslekî eğitim görmektedirler.*

Bilindiği gibi, dış ülkelerdeki vatandaşlarımız çok değişik sanayi kollarında çalışmak suretiyle kalifiye endüstri işçisi vasfını kazanmakta ve bunlardan belirli mesleklerde çalışanlar ise, ileri sanayi memleketlerinin standartlarına uygun birer kalifiye eleman olmakta mesleklerinde büyük çapta bir tekâmül kaydetmektedirler.

Memleketimize gelince, sanayimiz devamlı bir şekilde ilerleme kaydetmekte, daha şimdiden çeşitli mesleklerde kalifiye eleman sıkıntısı hissedilmektedir.

Denilebilir ki, dış memleketlerdeki bir çok işyerleri, memleket sanayiinin yakın bir gelecekte muhtaç bulunacağı çeşitli mesleklerden kalifiye işçileri temin bakımından birer «İşbaşında Eğitim Merkezleri» gibi işçilerimize ayrıca yararlı olmakta ve böylece çok pahalı bir hizmet olan «meslekî yetiştirme» hiç bir masraf yapmaksızın gerçekleştirilmektedir.

4. *Toplum kalkınması için zorunlu köy liderlerinin yetişmelerine âmil olmaktadır.*

Dış ülkelere gönderilen vatandaşlarımızın % 75 ini köylülerimiz teşkil etmekte ve bunlar 2 - 3 yıl dış ülkelerde çalışmak suretiyle, en ileri bir medeniyet ile yakından temas imkânı bulmakta, özellikle bu ileri ülkelerin köylerini görmekte ve tanımakta, bu köylerin yüksek refah seviyesine ulaşmış olmalarının nedenlerini, kısım de olsa, kavrayabilmekte ve böylece görgü ve bilgilerini geniş çapta arttırmaktadırlar.

Kabul etmek gerekir ki, dış ülkelerde çalışan işçilerimizin büyük bir çoğunluğu gene köylerine dönecek, tasarrufları ile iktisadi durumlarına yeni bir düzen vermeğe çalışacak ve en önemlisi de elde ettikleri yeni bilgilerle köy kalkınmasında liderlik edeceklerdir.

Diğer taraftan dış ülkelere işgücü sevkinin yukarıda özetlenen ve otomotikman memleketimize sağladığı faydalarla da yetinmek kanaatımızca kafi değildir. Bu sevkıyattan özellikle memleketimizin iktisadî kalkınması bakımından ayrıca yararlanmak ve bunun için de gerekli yünden teşebbüslere geçmek lâzımdır.

Nitekim, bu konuda «Bakanlıklar ve İlgili Kuruluşlararası Komite»ce iki ayrı proje üzerinde uzun süredir çalışmalar yapılmakta ve çok iyi denilebilecek sonuçlar elde edilmektedir. Bunlardan biri «dış ülkelere işgücü sevkinde kooperatif kuran köylülere öncelik tanınması» projesidir. Bu projenin esasını aşağıdaki şekilde özetlemek kaabildir :

Yukarıda da belirtildiği gibi, dış ülkelerde çalışan işçilerimizin büyük bir çoğunluğunu köylü vatandaşlarımız teşkil etmekte ve bunlar zaruri masraflar hariç, kazançlarının diğer kısmını biriktirmektedirler. Ancak, avdette bu tasarruflarını ne şekilde değerlendirecekleri bilinmemektedir. Muhtemelen bir kısmı ferdî yatırım teşebbüsüne geçecek, diğer bir kısmı da çeşitli zaruretler dolayısıyla bu tasarruflarını belirli bir süre içerisinde tüketeceklerdir.

Küçük sermayelerle yapılan teşebbüslerin de ekseri ahvalde başarılı sonuçlar vermediği gözönünde tutulacak olursa, bütün bu tasarruflar belirli bir süre içerisinde istihlâk mekanizması içerisinde eriyecek ve böylece köylülerimizin hayat standartlarında, eskisine kıyasla fazla bir yükseliş olmayacaktır.

Halbuki, avdette yüksek tasarruflu bu köylüler, şirketler veya kooperatifler şeklinde birleşmek suretiyle, özellikle köy ekonomisine dönük bir takım tesisler kurmak suretiyle, bu alanda kuvvetli sayılabilecek bir sermaye piyasası tesis edebilirler ve rantabl bir işletmeciliğe geçmek suretiyle, hem toplum kalkınmasına bir örnek olabilir ve hem de hayat standartlarını eskisinden çok yüksek bir seviyeye ulaştırabilirler.

Bu düşünce iledir ki, Bakanlıklararası Komite yukarıdaki projeyi ele almış bir kısım köylerde çok cepheli kooperatifler kurmağa ve kurulan kooperatiflerin lüzumlu sermayeye kavuşabilmelerini sağlamak için de, ortaklarını öncelikle dış ülkelere çalışmaya göndermeye karar vermiştir.

Söz konusu projeye göre, her kooperatiften en aşağı 50 ve en fazla da 200 ortağın öncelikle dış ülkelere gönderilmesi prensip ola-

rak kabul edilmiş ve ortaklar bu projeye göre, kurdukları kooperatife 5000 lira hisse ile katılmayı ve bu hisseyi dışarda çalışırken kazandıkları ücretlerle bir yıl içinde 12 müsavi taksitle ödeyeceklerini de taahhüt ettiklerinden, bu kooperatiflerin her birinin böylece 250.000 ile bir milyon lira arasında bir işletme sermayesine kavuşmaları imkân dahilinde sokulmuştur.

Köyşeleri ile Çalışma Bakanlıklarının müstereken ele aldıkları bu proje çalışmalarına, 1965 yılının ikinci yarısında başlanılmış ve 12 köy kooperatifi kurularak, bunların 1790 ortağının sevk işlerine geçilmiştir.

1965 de başlanılan pilot çalışmaların başarılı olması karşısında, Bakanlıklararası Komite, projeyi bütün bir memleket sathına tatbik etmeyi kararlaştırmış ve neticede dış ülkelerden alınan işçi taleplerinin % 40 ının proje kooperatiflerine tahsis edilmesi kararlaştırılmış ve bütün illerde bu amaçla Valiler emrinde kurulan İcra Komitelerine ilk plânda 6000 ortak kontenjanı verilmiş ve böylece 300 kooperatifin kurulması hazırlıklarına ve kurulan kooperatiflerin ortaklarının sevklerine de başlanılmıştır. Böylece, bir yıl sonunda 300 köy kooperatifinin 30 milyon lira civarında bir sermayeye kavuşması sağlanmış ve müteakip yıllarda yapılacak sevkiyatlarla bu sermayenin arttırılması hususu plânlaştırılmıştır.

Proje, her bakımdan köylü vatandaşların rağbetini çekmiş bulunmakta ve en önemlisi de, sermaye birikimi bakımından taahhüt edilen hisse taksitleri muntazam bir şekilde kooperatiflerin bankadaki hesaplarına gelmekte ve kooperatif olarak gerekli yatırımlara şimdiden geçilmekte ve elde edilen müsbet neticeler kooperatifçilik yönünden diğer köylere de iyi örnekler teşkil etmektedir.

Ele alınan diğer bir proje ise, *dış ülkelerde çalışmakta olan işçilerin tasarrufları ile memleketimizde anonim şirketler kurulması* keyfiyetidir.

Bakanlıklararası Komite bu önemli konuyu da ele almış, Sanayi, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlıklarınca bu amaçla hazırlanmış bulunan altı projenin rantabilite ve fizibilite hesaplarının da yapılmasından sonra, projelerin dış ülkelerdeki işçilerimize takdim edilmesine karar verilmiş bulunmaktadır.

Yukarıda da ifade edildiği gibi, dış ülkelerdeki işçilerimizin yıllık ortalama tasarrufları 1,4 milyar Türk lirası olarak tahmin edil-

mektedir. % 25 oranında iktisadî devlet teşekküllerinin de katılması öngörülen (Anonim Ortaklar Kurulması) projesine dışardaki işçilerimizin daha şimdiden alâkalandıkları memnuniyetle müşahede edilmektedir.

Bu arada dışardaki işçilerimizin anonim ortaklıkları ve köy kooperatifleri dışında, memlekete avdetlerinde nerelerde ve ne gibi teşebbüslere geçmek kararında olduklarını tesbit maksadiyle örnek-leme şeklinde anket çalışmalarına da geçilmiş bulunmaktadır. Böylece, yakın bir gelecekte kütleli avdetler başladığında ne gibi sosyal sorunlar ile karşılaşılacağı hususunda şimdiden bir bilgiye sahip olunabilecek ve buna göre gerekli tedbirlerin alınması hususları düşünülebilecektir.

Netice : Memleketimizde ilk def'a iktisadî durumları çok yetersiz olan bir zümrenin çalışmak suretiyle kazandıkları ücretlerden bu şekilde büyük tasarruflar meydana gelmekte ve yukarıda da belirtildiği gibi, bu tasarrufların yıllık mali portesi bir milyarı geçmekte ve bu tasarruflarda genellikle bir yatırım temayülü de sezilmekte olduğu cihetle, memleketimizin iktisadî kalkınması yönünden bu arzuyu yatırımlar şeklinde realize edebilmek için, gerekli bütün çabaları sarfetmek çok yerinde ve isabetli bir hal tarzı olarak mütalâa edilmektedir.